

ТЕОРІЯ ХАОСУ У КРИМІНОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

Ключові слова: теорія хаосу, злочинність, система, флуктуації, біфуркації.

Keywords: Chaos theory, crime, system, fluctuations, bifurcations.

Анотація: Розглянуто теорію хаосу, теорію аномії, їх відображення в криміналістичній науці та вплив на визначення злочинності. Розглянуто поняття злочинності відповідно до теорії аномії. Описано вплив теорії хаосу на зменшення рівня злочинності у суспільстві

Abstract: The theory of chaos, the theory of anomie, their reflection in forensic science and the influence on the definition of crime are considered. The concept of crime according to the theory of anomie is considered. The influence of the chaos theory on reducing the level of crime in society is described.

У теорії кримінологічної науки існують безліч підходів до визначення злочинності та причин її виникнення, але на мій погляд заслуговує уваги теорія аномії та теорія хаосу. У теперішній час є актуальною проблема визначення та впливу на криміналістичну науку саме цих двох теорій.

Дослідженням теорії хаосу займалась велика кількість як національних так і зарубіжних вчених, їх наукові здобутки знайшли відображення в роботах таких науковців: Анрі Пуанкаре, Едварда Лоренца, Бенуа Мандельброта, Бориса Чирікова, Якова Сіная, Олександра Шарковського, Олександра Ляпунова. Більш детально теорія аномії у криміналістичній науці описана Дюркгеймом.

Відповідно до теорії аномії Дюркгейма, «Злочинність – це плата за соціальні зміни». Існує відомий вираз, який панує в теорії Аномії – «У тій же мірі в якій геній повинен мати можливість до самовдосконалення, злочинець повинен мати шанс на злочин». Дана думка приводить нас до твердження, що суспільство без злочинності немислимо, при цьому не говорячи про злочинність як про процес, якого не можна позбутися, а говорячи про злочинність з бажаністю, стверджуючи що злочинність спричиняє позитивні наслідки і навіть розвиток.[1]

Для того щоб зрозуміти, що певний об'єктивно-негативний вплив може у своєму результаті мати позитивні зміни, слід звернутися до середовища в якому існує такий процес. Потрібно розуміти, що будь-який злочинний процес протікає в суспільстві. Існує науковий погляд на розуміння суспільства, який ґрунтується на загальній теорії систем Бертрама.

Відповідно до цієї теорії, «суспільство-динамічна система, тобто знаходиться в постійному русі, розвитку, змінює свої риси, прикмети, стан». Дана система надає уявлення про неї в будь-який момент часу, а зміна станів викликається як впливом із зовнішнього середовища, так і потребою розвитку самої системи.

Динамічні системи можуть бути лінійними та нелінійними. Зміни в перших досить легко підраховуються та прогнозуються, оскільки трапляються відносно одного і того ж стаціонарного стану.

Суспільство – нелінійна система, це означає процес, який відбувається в суспільстві в різний час під дією різних факторів, чинників та процесів, які обумовлюються та залежать від законів та причин. Їх не можна пояснити, тому що обов'язково знайдуться такі зміни, які не будуть відповідати сталій схемі. Саме через це вони завжди включають в себе долю непередбачуваності та випадковості. Отже, оскільки дана система нелінійна, не можна стверджувати, що коли у суспільстві прогресує злочинність – суспільство як організм регресує. Відповідаючи на питання «чи може злочинність мати позитивний характер?», то звичайно може, адже система нелінійна, наявна значна кількість факторів, яка впливає на розвиток процесу, а тому позитивний результат цілком можливий. Теорія аномії освітлює злочинність як рушійну силу, яка стимулює суспільство виробляти «антитіла» і, таким чином, бути у постійному русі, розвиватись, формуючи власний «імунітет». За допомогою злочинності створюється «аттрактор» (стан до якого тяжіє суспільство в певних умовах). Рух аттрактора є певною мірою хаотичним, але діє відповідно до певних хаотичних законів.[3]

Існують конструктивні зміни, а спільнота, не розуміючи як можуть відбуватись такі рухи, згадує про термін хаос, який має вирішити непорозуміння у причини та наслідку, оскільки даним терміном прийнято описувати все, що не може довести сучасна людина. Але з легкою іронією можемо сказати, що саме «хаос» допоможе людині упорядковувати розвиток будь-якої події у нелінійній системі. Тож, на мою думку, саме теорія хаосу дає правильне розуміння злочинності.

Анрі Пуанкаре у своїй теорії хаосу сказав, що складні системи досить сильно залежать від первинних умов і навіть невеликі незначні зміни в навколишньому середовищі можуть привести до непередбачуваних наслідків. Відбувається це через досить значну площину факторів, впливу на об'єкт. Тобто хаос – це і є порядок.

Хаос за своїм природнім набором – це математична формула, яка розраховує стан об'єкту в конкретний час з урахуванням усіх діючих умов.

Слід згадати, що суспільство – це відкрита система, отже, вона піддається впливу ззовні, і не просто піддається, а досить суттєво змінюються внаслідок явищ, які стають детермінантами у такій системі. Якщо моделювати, що на суспільство починає діяти зовнішній фактор, то за теорією хаосу, поведінка суспільства можна розрахувати та контролювати, тобто направити розвиток процесу у певному напрямку. Але якщо такі процеси не бачити і не розуміти причини їх виникнення, то ми отримуємо реакцію, яка виражається у наявності флуктуацій і біфуркацій, тому і існує поняття хаосу як непередбачуваності, але ж останні виражають неконтрольовані процеси, а хаос – процес який можна контролювати. Флуктуації та біфуркації є фазами розвитку детермінованого процесу, на яких розрахунок у будь-якому сенсі неможливий, адже це непередбачуване відхилення від стаціонарного стану. Біфуркації завжди непередбачувані, до них не застосовуються логіка попереднього стану системи, оскільки вони самі по собі представляють порушення цієї логіки. Це кризові моменти надлому, коли втрачаються звичні лінії причинно – наслідкових зв'язків і наступає хаос. У цих точках, якщо умовно пояснювати один процес, починає розділятися на невизначену кількість інших процесів, які у свою чергу підкорені зовсім незалежним від первинного та цілком автономні.[2]

Отже, відповідно до теорії хаосу, можна контролювати або детермінанти злочинності, або процес відтворення злочинності. У будь-якій нелінійній системі існують випадкові події, які неможливо проконтролювати. Таким чином за допомогою теорії хаосу можливо передбачати розвиток злочинності з певними даними та постійно його контролюючи, можна досить суттєво вплинути на соціальні зміни з метою такого впливу на них , який би зменшив вплив детермінант злочинності : та в кінцевому розрахунку привів би до значного зменшення її рівня.

Список використаних джерел:

1. Теория хаоса, или порядок через флуктуацию. Электронный ресурс. [Режим доступу]: <http://innosfera.by/node/607>
2. Психология. Теория хаоса. Электронный ресурс. [Режим доступу]: http://www.psyllive.ru/articles/8101_teoriya-haosa.aspx
3. Социология. Общество как социальная система. Электронный ресурс. [Режим доступу]: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/obschestvo-kak-socialnaya-sistema.html>

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017